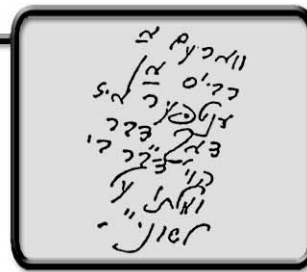

הללוהו בתוף ובמחול

מוגש ע"י הרה"ת ר' יוסף ישעי' שי' ברוין
משפיע במתיבתא בסידני, אוסטרליה

א וואָרט פון רבי'ן

דיוקים בדברי והנהגות

כ"ק אדמו"ר שליט"א

חכמים מצינו **בכ"מ** שמחול הוא מלשון עיגול וריקוד ולא שם כלי זמר (ראה כלאים פ"ד מ"א – "מחול הכרם"; תענית כו, ב – "וחולות בכרמים"; שם לא, א – "מחול לצדיקים". ועוד). וכפירוש זה – כן הוא בתורת החסידות בכ"מ (ד"ה יהללו שמו במחול: בסידור עם דא"ח סח, ד; מאמרי אדה"ז כתובים ח"א ע' קפד; על מאמרז"ל ע' תטז. רשימות הצ"צ לתהלים (מילואים) ע' תשב. ובכ"מ. וראה גם ד"ה לה"ע שרש עיגולים ויושר – מאמרי אדה"ז ענינים ע' רפה ואילך. וראה בהנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 87). ועפ"י שאני "נבל וכנור" וכן "תוף ומחול" שהם סוגים שונים של כלי זמר ושייכים זה לזה⁷, משא"כ "תוף ומחול" הם ענינים שונים לגמרי, וצריך ביאור – מה מקום

הללוהו בתוף ומחול – ידועה הנהגת כ"ק אדמו"ר שליט"א לומר בפסוקי-דזמרה "הללו בתוף ובמחול", כאשר אזיננו שמענו בבירור כמה פעמים, אף שלישנא דקרא (תהלים קנ, ד) – בסידורים ובספרי תהלים הנפוצים הוא – "בתוף ומחול", בלי תוספת האות בי"ת¹.

ובהקדמה², שנחלקו המפרשים בפירוש מלת "מחול"³, ולרוב המפרשים – מחול הוא מלשון ריקוד, בניגוד לתוף שהוא שם כלי זמר (כמו "נבל וכנור" ועוד). וכן משמע ברש"י (ד"ה מחול – עירובין ג, ב) "סביב כמו [בתופים וב] מחולות". וכן הוא בתרגום (שם) בפ"י "מחול" – "בחנגין"⁴ (ודלא כדעת המפרשים⁵ שהוא שם כלי-זמר, וע"ד חליל)⁶. ועכ"פ, בלשון

ו"מחלת" (שם נג, א. פח, א – עכ"פ לקצת מהפירושים). [וראה התוועדויות תשמ"ח ח"ג ע' 9 שמביא פ"י המצודות בפ"י "ישרים כחוללים" ששייך לחליל – שם כלי. וברשימות הצ"צ לתהלים ע' שח בפ"י "כחוללים" דהיינו מנגנים]. ומ"מ **שורש** פ"י "חינגא" (ועד"ז "מחול") הוא מלשון ריקוד.

ובלאו הכי, **בכ"מ** בתנ"ך מוכח (קרבן לאדא"י ש"ימחול" (לכל הפירושים) הוא מלשון ריקוד, כמו (ירמ' לא, יב) "אז תשמח בתולה במחול" [וכיו"ב בשמות לב, יט. ירמ' לא, יג. תהלים ל, יב. שה"ש ז, א (ועיי"ש בשה"ש"ר – הובא ברשימות הצ"צ לתהלים (מילואים) ע' תשד. אבל ראה פ"י הראב"ע שם). איכה ה, טו], ועכ"ז מצינו שהתרגום מפרש "בחנגין". וראה גם לקמן הערה 12 – הדוחק בפירושו של ה"ענין תפילה".

(5) ראה מצו"ד תהלים קמט, ג. סידור השל"ה על אתר. **ועוד**. וראה הערה הקודמת.

(6) ולכאורה י"ל, שמכאן גופא ראוי לסתור, שהרי כלי הנ"ל נקרא "חליל" בתנ"ך (מ"א א, מ), ובע"כ ש"מחול" הוא ענין אחר. אבל, ראוי גמורה אינה, כיון שכמו"כ מצינו עוד כלים שונים כעין הנ"ל "הנחילות" ו"מחלת" (נסמנו לעיל הערה 4) שלכמה מהפ"י ה"ה כלים כעין ובדוגמת "חליל". ועוד יש לומר, וכנ"ל הערה 4, שבשעת הריקודים היו משתמשים בחלילים וכיו"ב, וע"ש זה נקרא "חליל" ו"מחול", ונמצא שתרווייהו איתנהו.

(7) ראה בסידור השל"ה (על אתר – בשם "פירוש הסידור") ועוד ש"נבל וכנור" שייכים זל"ז שניהם מעוררים השמחה. ועד"ז "מנינים ועוגב" שניהם מעוררים מתיקות ואהבה, עיי"ש. וראה הערה הבאה.

לש"א יח, ו).
כן משי"כ להוכיח מתרגום עה"פ "מחללים בחלילים" שתירגם "משבחין בחינגא" – אין בו הכרח כלל, כיון שיתכן שלהתרגום גם "חלילים" הוא מלשון ריקוד (ומה"ט מפרש "מחללים" – "משבחין", אבל להעיר שברמ"י ל, סט מתרגם "חלילים" – "באבובא"). והרי גם להפ"י שמחול הוא שם כלי-זמר (ע"ד חליל) מבואר בזה (מצו"צ ש"א יח, ו. מצו"צ ירמ' לא, ג. ועוד) שהדרך הוא בעת הריקוד לזמר בכלי מיוחד ("בחלילים"), והיינו שבי הפירושים שייכים זל"ז.

וזאת ועוד אחרת, **פשוט** שבלשון ארמי "חינגא" הוא מלשון הליל ושחוק, ומפורש בתרגום לאיכה א, ד שבט"ו באב ויוהכ"פ יצאו בנות ישראל **לחנגא בחנגין** ("וחולות בכרמים"). וראה תרגום לשופטים ט, כז עה"פ ויעשו הלולים – "חנגין". וכן בגיטין נז, א – "הילולי וחנגין". ועיי"כ תרגום לאיכה א, ד. ולהעיר מרש"י (ד"ה חינגא – ביצה לג, א) שהשוק נקרא "חינגא" ע"ש שבנ"א סובבים והולכים בשוק. ויתירה מזו – בערוך ערך חנג מפרש בהנ"ל שהוא "מלשון שוק חג איד". וע"י בערוך השלם שמגיה בהנ"ל "שחוק" במקום "שוק". וצ"ע בפסחים קיא, ב – "תלו חינגא בגווי". וכן בתרגום לתהלים ה, א עה"פ על הנחילות – "חנגין". כן להעיר מתרגום יונתן שמות לב, יט עה"פ העגל ומחולות – "וחנגין **בידיהו**ן דרשיעא מחנגין", ועד"ז בתרגום ירושלמי שמות טו, כ עה"פ בתופים ובמחולות – "בחנגא מחנגין". וצ"ע, ויש ליישב. ואולי יש לומר גם בזה דתרווייהו איתנהו בלשון ארמי שהכלי נקרא "חינגא" ע"ש שהשתמש בו בעת ריקוד, וע"ד הנ"ל בפ"י "חליל". ולכאורה מטעם זה נקראו הכלים "נחילות" (תהלים ה, א)

(1) ע"ד אמירת פסוקים שלא ככתוב – ראה במדור זה בגליון לחודש מרחשון (ע' 23) **וש"נ**. אבל, שם הוא בנוגע לשינויים בפסוקים שהובאו במאמרי דא"ח, ובלשון אדה"ז בנוגע לענין זה (מאמרי אדה"ז תק"ע ע' 23) "כי אם... ה"י נצרך להתגלות או בגילוי כזה דוקא". ואכ"מ.

(2) בחלק מהבא לקמן – נתעוררתי ע"י הערת א' התמימים תות"ל 770 בהערות התמימים ואנ"ש אושנן פארוקאי גליון המאה ע' 36. ות"ח.
(3) ראה בכ"ז בספרי הערכים השונים. תורה שלמה ח"ד ע' קנו הערה רלו. וש"נ.

(4) ו"חנגין". הוא ענין ריקוד" – רשימות הצ"צ לתהלים (מילואים) ע' תשב. וכ"ה בכמה מפרשים. אמנם בפ"י עיון תפלה בסידור אוצר התפלות (על אתר) פירש בדעת התרגום להיפך, וס"ל ד"חינגא" הוא כלי-שיר ולא מין ריקוד, ויסודו מתרגום יונתן עה"פ (מ"א א, א) "מחללים בחלילים" שתירגם "משבחין בחנגא", ואילו ריקוד בלשון ארמי הוא "טפזא". ואי משום הא לא איריא, ומכמה טעמים, דהרי גם להפ"י ש"מחול" הוא מין ריקוד, פשוט שאינו דומה לריקוד ממש, ומכונה בשם אחר (גם בלה"ק) כיון שהוא סוג שונה של ריקוד שמתרחק וחוזר ומתקרב. ובלשון אדמו"ר הצ"צ (אוה"ת אמור ע' תקפ) ש"מחול הוא ריקוד (שקורין טאנץ) אכן הוא בקירוב (הנקרא קארהאָד) משא"כ ריקוד שהוא בריחוק משום שהאחד רוקד כנגד חברו כו" (עיי"ש ע"פ דא"ח. וראה לקוטי תורה דרושים לשמ"ע פו, ג. סה"מ תקס"ה ח"א ע' ריד. וראה בהנסמן בהוספות לכש"ט (קה"ת תשנ"ט) אותיות נג-ד. וצ"ע"כ בהע"ש תרצ"ו-חורף ת"ש ע' 206. ואכ"מ. וראה לקו"ד ח"א (לד, א) במעלת המחול. וע"ד אופן וצורת המחול – להעיר גם מפ"י מהר"י קרא

"חסיד'שער לומר אשר ישנו פקור..."

במקורות⁶. אני מנסה לתאר לעצמי היכי-תמצא, שכיחה בהחלט, שה"בחור-הזעזער" הי' משמיט את הוי' במלת "ושמועה" מרוב "בקיאותו" בתנ"ך... נקל לשער את האבסורד במקרה שכזה".

מכיון שכן, הוחלט, ע"פ בקשת רבים, להמשיך בקו זה, והפעם בשינויים והוספות בנוסח התפילה שנהג הרבי. יצוין שוב, כי כל השקו"ט וכו' דלקמן הוא רק בדרך אפשר ולפענ"ד⁷. וכפשוט.

(1) מכתב מטי' טבת תשי"א, נדפס באג"ק חכ"א ע' קיז.

(2) וכבר העיר בכרם חבי"ד (גליון 1 ע' 16) שבשיחת ש"מ אייר תשכ"ב (שיחות קודש ע' 2-451) משמע להיפך. והשווה גם מקדש-מלך ח"א ע' 429. וראה קובץ לב לדעת ע' עט הערה 68 בתיווך הני"ל. ושם צוין גם לאג"ק ח"ו ע' קד: "הנני בספק במנהג כ"ק מו"ח אדמו"ר... ולא מצאתי טעם לזה ובמילא לא מלאני לבי לנהוג ככה כו"ו".

וכאן המקום להעיר במה שהרבי מוצא לנכון להדגיש, שהנהגה זו (לחפש מקורות) היא (לא רק "יכונה יותר" כ"א גם) "יותר חסידיש". ולכאורה תמוה קצת. וי"ל בפשטות, שהעדר חיפוש המקור בבחינת "במפלא ממך אל תדרוש" מצביע על

איזשהו "אי-נוחיות" בהנהגת הרבי, כך שמעדיף להשאירו בתחום האמונה מבלי לדרת לחב"ד שבנפש. וד"ל. (3) אג"ק ח"א ע' רפח. (4) ומסיים שם ע' רצא [ביחס לפתגם של חסידים הראשונים] ש"על כגון זה ארז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א) כי לא דבר ריק הוא מכס, ואם הוא ריק, מכס הוא, למה שאין אתם יגעים בתורה" [ההדגשה - אינה במקור]. (5) ויצוין, שהנהגה הני"ל לא היתה הנהגה קבועה, כ"א חד-פעמית, ומי"מ "זכה" הדבר להיזכר בסי' השיחות. ומכ"ש וק"ו בהנהגות הקבועות של הרבי, תמידים כסדרן. (6) עין יעקב גיטין נו, ב (בכמה הוצאות). איכ"ר א, לב. ובדא"ח - תורה אור כו, א. סה"מ תקס"ה ע' עט. ושוב מצאתי כן גם באור תורה (לה"מ נ"ע) סימן שיח (פז, ב). (7) ובלשון בעל הלקט-יושר בהקדמתו (הובא בקובץ לב לדעת שבהערה 2): "ומי"מ אין לסמוך עלי כ"כ, כי (אף שלפעמים) ראיתי דבר מה ממנו, ואולי יש לו טעם אחר (ממה שדמיתי אני בלבי), שאיני אוכל להשיג דעתו וכו'".

הציטוט בכותרת מתייחס לדיון הנמצא במכתב נדיר - ומיוחד במינו - של הרבי אודות הגישה הראוי' של חסיד לאמרות והנהגות רבו. וזה לשונו הקדוש: "מה שכתב אשר יש אומרים שאין נוגע כל כך למצוא מקור או מקום מאמר חז"ל או דין שהובא בדא"ח, כי זהו בעצמו המקור - אני לא כן הוא עמדי... ולכאורה הוא גם חסידישער, לומר אשר ישנו מקור ואני לא מצאתיו, מלומר שאני יודע ברור שאין מקור והרבי חידש זה ע"פ הוראה וכו'..."¹

לעומת שתי גישות אלו, אשר שתיהן בגדר "חסידיש", אלא שהאחת עולה על השני' ב"חסידישקייט"² - מצינו "שיטה" שונה לחלוטין הבאה לידי ביטוי בציטוט הבא, אף היא מאחד ממכתביו של הרבי: "אפילו מאג"ש נמצאו שואלים בטענה - למה מפרסמים בדפוס ענינים הנותנים מקום למנגדים לקנתר: ראו החסידים הוסיפו "עוד" פירוש אחד שאין השכל סובלו ואין לו מקור בדברי רז"ל"³. מצדדי

עמדה זו, נוקטים בזהירות מופלגת הקשור לפירסום הנהגות ואמרות "מוזרות" של הרבי, ומעדיפים להשתמש בביטויים ש"ל קוים" מלקסיקון הלא-חסידי כגון "פליטת הפה" וכדומה. למותר להדגיש שהרבי שולל מכל וכל "גישה" זו⁴, הגובלת לפעמים ב"הרהורים" של "ספיקות באמונה", וכיצא.

את ההנהגה הנאותה בכגון-דא ניתן ללמוד גם מהנהגת הרבי בעצמו - "מעשה רב". בספר "תורת שלום - ספר השיחות", שיצא לאור ע"י הרבי ועברה את הגהתו הקדושה, מופיע, מיד בתחילתו (ע' 3), הקטע הבא: "[כ"ק אדמו"ר מהורש"ב] התפלל לפני התיבה, וּבְנוֹסַח הַקְדוּשָׁה אָמַר כְּנוּעִים שִׁיחַ סוּד שְׂרָפִי בְּרָאשִׁית"⁵. כך, ללא הבהרה כלשהי. ללמדך, שאין מה להתבייש ח"ו בהנהגת הרבי, ואדרבה - מצוה לפרסם, ובמקום שאפשר - לציין מראה-מקום ומקור בדרך-אפשר, וכנ"ל.

ולעניננו: בהמשך למאמר שהופיע במדור זה בגליון לחודש מרחשון [על-דבר הוספת הוי' בפסוק "(ו)שמועה טובה תדשן עצם" באחד ממכתבי הרבי], הגיעו לכותב השורות ולשולחן המערכת גל של תגובות. בין היתר, בלטה תגובה אחת ראוי' לציון, וזו תוכנה: "תודה רבה על פירסום המקור, בדרך אפשר, להשינוי של הרבי בלשון הפסוק. ומה גם שנתפרסם לאחר זמן [במדור "הערות התמימים" - בגליון לחודש כסלו - ע' 18] ששינוי זה מופיע גם

קנ"ה הללוהו הללוהו אל בקדשו
הללוהו בקדושתו : ב הללוהו
בגבורתו הללוהו ברב גדלו :
הללוהו בתלוע שופר הללוהו בגבול
ובגבורתו הללוהו בתהומות החלל
במנים יעגב : ה הללוהו בצלצלי
שמע הללוהו בצלצלי תרועה :
כל הנשמה תהלל יה הללוהו :

חוק

סכום פסוקי דספר תהלים אלפים וחמשים כאות ועשרים ושבעה .
 וסימנו " אהבתי מעון ביתך ומקום ששכן כבודך .
 וחזיון ויפתורו בציורים . וסריו חשנה עשר . וסימנו הכשכני
 בסבב ערך . וסימנו ק"ן :

הללוהו שבתו * הללוהו שבתו
 אלהא בבית מקדשה שבתו
 יתיה בקדושתו דעושיה :
 ב שבתו יתיה בגבורתיה
 שבתו יתיה היך סוגיע
 ב רבותיה : ג שבתו יתיה
 בתעניתא דשופרא שבתו
 יתיה בגבולין וכיערין : ד שבתו
 יתיה בתוהו ובחנין שבתו
 יתיה בהללין ואבובין :
 ה שבתו יתיה בצלצלין
 דשמיין בלחוריהו שבתו יתיה
 בצלצלין דמשמעין בגבא :
 ו כל נשמתא תשבח יה
 הללוהו :

לשון התרגום אונקלוס: "בתופין ובחנין" – בתוספת האות ב'

מתרגם "בתופין ובחנין" בהוספת ב' השימוש. והדברים מתיישבים להפליא.

וע"פ דא"ח¹³ – הנה מזמור זה (תהלים קאפיטל קנ) מכון לעשר ספירות העליונות¹⁴. ומבואר בזה, (סידור עם דא"ח עא, א

ובע"כ ש"מחול" (חליל) ו"עוגב" (אבוב) אינם שייכים לז"י. משאי"כ לידן, "מחול" הוא ריקוד (חנין), ו"מינים ועוגב" השייכים וקרויים זל"ז – הם "חלילין ואבובין" (והיינו חליל היינו אבוב) שבערכין שם – הוא כשאנים מוזכרים כאחד). וק"ל].

(13) וע"ד הקבלה: "תוף ומחול" ענינם להכניע ב' קליפות, ש"לילית" (חסד דקליפה) שיש עמה ת"פ (כמנין "תף") כיתות נלחמות עם "מחלת" (בת ישמעאל – גבורה דקליפה) שיש עמה תע"ח ומרקדת כשמה, ושתיהן מגדלות זל"ז בתכלית, זה לימין וזה לשמאל (ראה מג"ע אופן קפד ובהגה שם. מאורי אור מערכת ת' אות מג (ערך תוף) – הובא ברשימות הצ"צ לתהלים (מילואים) ע"י תשב. רגל ישרה מערכת ל אות יג ויד. שם מערכת מ' אות קסו. ושיי. וראה גם סידור השליה על אתר). ונמצא מובן מזה ג"כ ש"תוף" ו"מחול" תוכנם שונה זמ"ז בתכלית. [ולחצי שעות ב' ("במחול") שייכת לבחי הגבורה – ראה סה"ע חב"ד מערכת אותיות – אות ב' ע"רפה].

ולכאורה צע"ק מהמבואר בדא"ח (סידור עם דא"ח סח, ד – הובא לעיל הערה 8) שהתוף הוא בחי גבורות. אמנם, מבואר שם (עא, א) ששייך לנצח (וכדלקמן בפנים) ש"הגם שהנצח שרשו מקו הימין . מ"מ כלול הוא גם מקו השמאל . בחי הגבורות". וע"י בסידור השליה שמקשר הנ"ל (ע"ד הכנעת הקליפות) עם זה ש"תוף (ומחול)" שייך לנצח.

(14) ראה זח"ב רלב, א ע"ד מזמור זה "דאיהו כללא דתשבחתא דכלא ודא הוה על עשר מינים", דהיינו ע"ס – הובא ונתבאר באוה"ת נ"ך ח"ג ע"י

– שבת ע, ב, שהוספת ב' השימוש בקרא "משמע תרי מילין".

(11) ושם הובאו **כו"כ** דוגמאות כיו"ב. ועיי"ש הערה 28 (ושי"נ) שיש מקום לספק אם צריך להוציא ס"ת אחרת באם נמצאה טעות כגון זו בקריה"ת. ולכאורה ה"ה בנדוד.

(12) והנה בפ"י עיון תפלה (הנ"ל הערה 4) כותב שהתרגום "חלילין" על "מינים" הוא שיבוש המעתיקים, ויסודו מזה ש"לא מצאתי בתרגום השם חליל כללי שיר, ועוד כי השם מינים אחד הוא **כפי הנראה** עם השם מנענים ושם מתורגם רביעין". אבל לכאורה הוא דוחק גדול לומר שנפלה "טעות" שכזה בכל הספרים, ובפרט על יסודות הנ"ל (שלא נמצא דוגמתו, ושכפי הנראה – "מינים" הוא "מנענים"). ועוד, שבמחכת"ה נעלם ממנו שנמצא דוגמתו בתרגום יונתן דברים טז, יד ("בשאוותא וחלילא"). כן צ"ע מה שבנה יסודו על הנראה בעיניו ש"מינים" הוא מלשון "מנענים" והרי כמה נתקשו המפרשים בפ"י מלת "מינים" (וראה בסידור השליה ש"הוא הנקרא בלע"ז אורגאניו מפני שבו מיני קולות משונות". ובראבי"ע פ"י "כלים רבים". ואכ"מ). ואיך אפשר לדחות משי"כ בתרגום שלפנינו על יסוד השערה קלושה. [וגם מה שחידש שם, שהתרגום חולק עם רב פפא (בערכין י, ב) שחליל ואבוב היינו הך – צ"ע הא מנ"ל, ובכ"מ מצינו שעצם אחד נקרא בבי שמות, ומ"מ כששתי השמות מוזכרים כאחד ("חלילין ואבובין" לגירסתנו), יש בהן משמעויות שונות (ולדוגמא: גרב וילפת – בכורות מא, א). וכ"ז נגרם לו ממה שסובר בפשיטות ש"מחול" היינו חליל (כנ"ל הערה 4), ומשו"ה נדחק לומר ש"מינים" אינו "חליל", ושנשתבש המעתיקים,

לחברם כאחד⁸.

ולחעיר, שמצינו בלשון הפסוק (תהלים קמט, ג) "הללו שמו במחול, בתוף וכנור יזמרו לו" – שהפסיקם זה מזה כיון ש"מחול" הוא ענין לעצמו⁹ (ועפ"ז מדוייק גם משי"כ "חילול" לגבי "מחול", ו"זמר" לגבי "תוף וכנור", וק"ל). ואכן, כך מצינו בכל מקום בתנ"ך שמוזכר מחול אצל תוף (כמו "בתופים ובמחולות" – שמות טו, כ¹⁰ ועוד) – שהכתוב מבדילם זה מזה ע"י ב' השימוש¹⁰.

והנה בגלוינו לחודש מרחשון (ע' 26) נתבאר שבתפלה יש לשנות לשון הפסוק בהתאם להבנת הענין (ע"פ ומעין פס"ד השו"ע או"ח סימן קטז שכשאומר פסוקים דרך תפלה ובקשה מותר לשנות לפי צורך הענין). עיי"ש באורך¹¹. ועפ"ז, אתי שפיר – בדרך אפשר – הנהגת כ"ק אד"ש לומר "בתוף ובמחול" ע"פ משמעות והבנת הדברים.

ודוק ותשכח שבתרגום לפסוק הנ"ל (הסובר ש"מחול" הוא מלשון ריקוד כנ"ל) מתרגם "בנבל וכנור" – "בנבלין וכנורין"; "במינים ועוגב" – בחלילין¹² ואבובין, ואילו "בתוף ומחול"

(8) ועוד: גם להפ"י ש"מחול" הוא שם כלי-זמר ה"ז לכאורה כלי זמר של שמחה המתאים לריקוד, ולכשון הפסוק (ירמ" לא, יב) "אז **תשמח** בתולה במחול", וכיו"ב; משא"כ "תוף" שהוא כלי המעורר יגון – ראה בסידור שלי"ה שם שהוא מלשון "תופת", וא"כ אין מקום לחברם כאחד. [אמנם, בשל"ה שם הביא מ"פירוש הסידור" שם "מחול" הוא כלי המעורר "חלחלה", ומצייין לשבת קנא, א שחלילים הוזכרו לענין אבילות, אבל צע"ק ההוכחה מהנ"ל ("חליל") בנוגע ל"מחול". ועוד, שמצינו בשי"ס שהוזכר "חליל" גם לגבי שמחה, ושמחה הכי גדולה, ש"החליל מכה לפניהם" בשמחת בית השואבה – ראה בכורים פ"ג מ"ג. ערכין י, א. סוכה ג, א.

ואף שגם "תופים" הוזכרו בכ"מ בשייכות לשמחה – מ"מ מבואר בדא"ח (סידור עם דא"ח סח, ד) שהתוף "קולו גס ועב מאוד ואין בו נעימות ומתיקות כלל". "זולתי לאיים על ההמון ברעש התוף שנמשך מבחי מדת הגבורה" (מאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' תיז). ולאידך, בנוגע ל"חליל" מבואר (ערכין י, ב עיי"ש) שקולו ערב. וראה מצו"ד ורד"ק לתהלים ה, א שקול "הנחילות" נשמע כשריקת נחיל של דבורים, והרי "נחילות" שייך ל"חליל" – ראה לעיל הערה 4.

(9) וכ"ה להדיא ברשימות הצ"צ לתהלים עה"פ הנ"ל (במילואים) שייש ב' ענינים בהחילול, האי ענין הריקוד שהוא ברגלים, והב' תוף וכנור שהוא כלי זמר.

(10) ולהעיר מתרגום יונתן לפסוק הנ"ל שמפרש ומחלק "בתופים ובמחולות" לבי ענינים: "בתופים הוו חיללין ובחנניא מחננין". וק"ל.

¹⁰ (10) והוא בהתאם לדברי התוספות (ד"ה על

"מינים ועוגב" הוא בחי' ההוד וכו', ו"מחול" הוא בחי' העיגולים שבו מתאחדים הבחינות יחדיו. והיינו, ש"נבל וכנור" וכן "מינים ועוגב" – ענינם אחד, משא"כ "מחול" הוא ענין לעצמו (ואינו שייך ל"תוף")¹⁵, ואדרבה – הוא בחי' המקיף הכוללם יחד¹⁶. וגם עפ"י מובן שאין מקום לחברם כאחד וזקוקים (בתפלה עכ"פ) להפסיק בבי השימוש.

וראה זה פלא, שבסידור עם דא"ח (בדרוש הני"ל), בהמשך לביאור הני"ל, מסיים וחותם: **"זהו שאמר בתוף ובמחול"** [בתוספת ב'] אחר נבל וכנור וד"ל". ויתירה מזו – מצאנו ראינו במאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א ע' רל, שמופיע שם מאמר בד"ה זה: **"הללוהו נבל וכנור וכו' בתוף ובמחול"**¹⁷. וגם בזה נראה עד כמה מדויקים דברי והנהגות רבותינו נשיאנו. ואכ"מ¹⁸.

הוא כי נבל וכנור הוא בחי' ת"ת כנ"ל שכוללים הכל ע"כ מיד אחר בתוף ובמיני' ועוגב וכנ"ל בשי' יהללו שמו במחול בתוף וכנור וימרו שבמחול שהוא בחי' עגולים מתאחדים בחי' חו"ג דתוף וכנור כו'. והוא שאמר בתוף ובמחול אחר נבל וכנור (ודרך כלל הזכיר י' מיני כ"ז נגד י"ס הגוונות במחול שביאור ע"י לגילוי באבי"ע וכת"ש בת"א) וד"ל : **הללוהו בצלצלי שמע הללוהו בצלצלי תרועה** . הנה ידוע דכלי זמר זה הנק' צלצלי שמע

מאמר שנדפס ב"סידור עם דא"ח",
בו מופיעה המילה "במחול" בתוספת ב'

ואילך ד"נבל וכנור" הוא בחי' התפארת, "תוף" הוא בחי' הנצח,

– מאמרי אדה"ז ענינים ע' רצד שהעיוגולים ד"מחול" היינו מבחי' עיגולים דמל' דא"ס שלמעלה אפי' מעיגולים דקו וחוט. וק"ל.

(17) אף ששם, כנראה, מפרש "מחול" – **שלא כרגיל בדא"ח** – בתור כלי זמר, וכדמוכח ממש"כ "יהתוף ומחול הוא בקול רעש והתגברות כח בחי' הגבורות". ויש ליישב דג"ז קאי על ריקודים. וכרגיל בדא"ח בכ"מ. ולהעיר גם מהני"ל הערה 14, שמבואר בסידור שיש י' מיני כלי זמר ומחול בכללם, עיי"ש, אף שבדרוש הני"ל עצמו מפרש ד"מחול" הוא לי ריקוד. וד"ל.

(18) **ופשוט** שאין כל מקום לקושיא, מה שבסידור (ודאדה"ז) עצמו נכתב "בתוף ומחול" בלי ב'. והנכתב כאן הוא רק ליישב – ובדרך אפשר – הנהגת כ"ק אד"ש. ומה גם שמסתבר לומר שאדה"ז לא כתב הני"ל, כ"א שציין שאומרים תהלים קאפיטל ק, וכיו"ב (וכמו שמצינו בכ"מ (הגהות כ"ק אדמו"ר הרשב"י נ"ע לסידור תורה אור ד"ה מוסף לשבת. אג"ק כ"ק אד"ש ח"ו ע' שכ) בנוגע לשאר חלקי הסידור). וק"ל.

– בינה; כרוב גדול – חסד; בתקע שופר – גבורה; נבל וכנור – תפארת; תוף ומחול – נצח וכו' עיי"ש. וכ"ה בפרסם שבהערה הקודמת. מאמרי אדה"ז על מאמרז"ל ע' תכ. ועוד. אמנם להביאור שבסידור (הנזכר בפנים) יוצא ש"מחול" אינה נמנה במנין הספירות כלל, עיי"ש. ועפ"י מודגש עוד יותר החידוש שבסידור ש"מחול" הוא ענין לעצמו, בחי' המקיף, ואינו שייך ל"תוף", ובניגוד ל"נבל וכנור" וכן "מינים ועוגב", השייכים זל"ז. ובלשונו "כי נבל וכנור הוא בחי' ת"ת... ע"כ מיד אמר בתוף ובמינים ועוגב", **ומשמיט "מחול"**.

ולהעיר עוד, שגם במאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' תכ ואילך, אף שמבאר בפרטיות ההתאמה לעשר ספירות, ע"ד הביאור בסידור הארז"ל, מ"מ כשמבאר "הללוהו בתוף ומחול" והשייכות לנצח, **משמיט "מחול"** ומבאר רק בנוגע ל"תוף".

(16) ולכאורה צ"ל בהחלוק שבין "מחול" ל"בדקדשו", ש"בדקדשו" הוא כתר **דיושר** ונמנה במנין הע"ס, משא"כ "מחול" הוא בחי' העיגולים ואינו נמנה. וראה ד"ה לה"ע שרש עיגולים ויושר

אשלא. (וראה זח"א כג, ב ע"ד י' מיני נגונים). וכן מבואר בסידור (עא, ד. וראה גם שם עא, ב) שיש י' מיני כלי זמר כנגד ע"ס. [וצ"ע החשבון דיו"ד **כלי-זמר** דלא נתפרטו שם כ"א "שופר נבל וכנור ותוף ומחול מינים ועוגב צ"ש וצ"ת". ומה שה"מחול" נחשב במנין כלי-זמר – ראה לקמן הערה 17]. וראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ו (דלקמן בפנים). וכן בספר הפרדס – הובא באוה"ת נ"ך ח"ב. התוועדויות תשמ"ח ח"א ע' 394 – מבואר במעלת מזמור זה שיש בו עשר הלולים (ר"ה לב, ב) כנגד ע"ס. והנה בסידור (רלב, ב ואילך) מבאר באו"א לגמרי. אבל, בלא"ה מבואר בדרוש דידן (שבפנים) דקאי על ע"ס (דאצילות הנמשכים בע"ס) דיצירה, שפסוד"ז הוא ביצירה, אמנם באצילות ה"ז באו"א עיי"ש. ועוד זאת, שבפרדס הני"ל מבואר שכל הע"ס במזמור זה הן בספירת המלכות.

(15) ולהעיר, שבסידור הארז"ל (ר"ש רשקובר) נקט ש"תוף ומחול" שתיהן שייכות לנצח, ועפ"י קחשיב ואזל עשר ספירות על הסדר (ובפרטיות: בקדשו – כתר, ברכיע עוזו – חכמה; בגבורותיו

מעולם הישיבות / המשך מעמוד 35

ס. פאולו, ברזיל

ישיבת תומכי תמימים בברזיל הרחוקה לא מוותרת על אירועי י"ט בכסלו. ראש הישיבה הרב **שמאי ענדע** התוועד בליל שבת, ליל י"ט כסלו, ודיבר על כך שהחל מיי"ט כסלו מתחיל ספירת העומר, כפתיחה להכנה של חמישים יום האחרונים של שנת היובל לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א. במדינות כברזיל עומדים עתה לפני תקופת בין הזמנים והרב ענדע מדגיש שוב ושוב כי השיעורים היומיים אצל תמים הם חוק בל יעבור בכל עת ובכל מצב.

במוצאי שבת, השתתפו תלמידי הישיבה בהתוועדויות הרבות הנערכות בבתי חב"ד שבאזור וסייעו לשלוחים בעבודתם הקדושה להפיץ את המענינות חוצה.

ב'פנימה': קבוצת בחורים משיבות ליטאיות ותיכוניות, ביניהם גם משיבת פונוביז', התארחו בשבת בישיבה. חברי הקבוצה, שמנתה 25 בחורים התוועדו עם הצוות הרוחני של הישיבה: הרב **משה נפרסטק**, הרב **שניאור זלמן גופין** והרב **דוד זלמנוב**.

וממנהלי את"ה הרוחני הפועל בישיבה, עליו דיווחנו בארוכה בגליון הקודם, מדווח על ההחלטה החודשית לחודש כסלו: לקרוא אגרת של הרבי כל יום לפני השניה.

[הערת עורך המדור: הרב **שלום מענדל סימפסון**, מזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א ומי שמונה על ידו לאחריות על ארכיון האגרות והוצאתם לאור, סיפר שלאחר שיצאו הכרכים הראשונים של סדרת אגרות-קודש, שאלו הרבי האם אכן לומדים בהם...].